

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA**

Buyuk Saljuqiylar davlatining tashkil topishi va taraqqiyoti

Osiyo xalqaro universiteti

“Tarix va filologiya” kafedrası o‘qituvchisi **Haqqulov Mehridin
Yunusovich**

mexriddinhaqqulov@gmail.com

Osiyo xalqaro universiteti

“Ijtimoiy fanlar va texnika” fakulteti Tarix ta’lim yo‘nalishi

1-T-24 guruh talabasi **Hasanov Murodbek San‘at o‘g‘li**
murodbekhasanov001@gmail.com

Annotatsiya: Buyuk Saljuqiylar davlatining tashkil topishi va taraqqiyoti O‘rta Osiyo va Yaqin Sharq tarixida muhim ahamiyatga ega bo‘lgan voqealar zanjirini tashkil etadi. Saljuqiylar 10-12-asrlarda o‘zining qudratli davrini boshidan kechirdi. Ularning davlat shakllanishi va taraqqiyoti nafaqat siyosiy kontekstda, balki madaniyat va ilm-fan sohalarida ham muhim o‘rin tutadi.

Kalit so‘zlar: Buyuk Saljuqiylar, O‘rta Osiyo, Yaqin Sharq, Xorazm, So‘g‘d, Tug‘rulbek, Islom dunyosi, Xuroson, Malazgirt janggi, O‘zbeklar, Ilm-fan.

Saljuqiylar qabilasi turk xalqlari orasida muhim rol o‘ynagan. Ularning kelib chiqishi, Xorazm va So‘g‘d hududlarida tarqalgan qabilalar bilan bog‘liq. Saljuqiylar nomi, ularning asoschisi Saljuq nomidan kelib chiqqan va bu qabila o‘zining kuchli davlatni tashkil etishida muhim o‘rin tutdi.

Buyuk Saljuqiylar davlatining asoslari 10-asrning o‘rtalarida qo‘yildi. To‘g‘rulbek, Saljuqiylarning asoschisi sifatida, davlatni kengaytirish va mustahkamlashda muhim rol o‘ynadi. Uning harbiy muvaffaqiyatlari, masalan, Buxoroga kirishi va keyinchalik Islom dunyosida o‘z ta’sirini kuchaytirishi, Saljuqiylarning kuchli davlatga aylanishida muhim omil bo‘ldi.

Saljuqiylar davlatining tashkil etilishi davomida Qoraxoniylar bilan munosabatlar muhim ahamiyatga ega bo‘ldi. Dastlab, Saljuqiylar Qoraxoniylar bilan ittifoq tuzishsa, keyinchalik ziddiyatlar paydo bo‘ldi. Bu ziddiyatlar,

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMYIY ONLAYN KONFERENSIYA

Saljuqiylarning o'z hududlarini kengaytirishi va kuchaytirishi jarayonida o'z aksini topdi.

Tug'allik va Xuroson mintaqalari Saljuqiylar uchun asosiy strategik nuqtalar bo'lib xizmat qildi. Bu hududlar orqali savdo yo'llari va madaniy aloqalar o'rnatildi. Saljuqiylar Xurosonni o'z ichiga olganda, ularning hukmronligi va ta'siri kengaydi, bu esa davlat taraqqiyotiga yordam berdi.

Saljuqiylar davlatining ichki siyosati kuchli boshqaruv tizimini talab qildi. Davlatni yuritish uchun huquqiy va ijtimoiy tizimlar ishlab chiqildi. Boshqaruvda mahalliy rahbarlar va askarlar muhim rol o'ynadi. Bu jarayonda davlatning birligi va aholisining farovonligini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirildi.

Saljuqiylar hukmdorlari o'zlarini xudolar va davlat rahbarlari sifatida ko'rishdi. Ular adolatli boshqaruvni ta'minlash maqsadida, sud va ma'muriy tizimlarni o'rnatdilar. Saljuqiylar davlati hukmdorining yordami bilan o'z nazoratidagi hududlarni samarali boshqarishga muvaffaq bo'lishdi.

Mahalliy rahbarlar, o'z joylarida davlatning kuchayishiga xizmat qilish uchun Saljuqiylar bilan ittifoq tuzdilar. Ular, o'z hududlaridagi ijtimoiy-iqtisodiy hayotda muhim rol o'ynab, Saljuqiylar davlatini mustahkamlashga yordam berdi.

Saljuqiylar, harbiy kuchlarini muvaffaqiyatli boshqarish orqali, G'arbgga qarab kengayishdi. 1071-yil, Malazgirt jangida erishilgan g'alabalar, ularga Bizans imperiyasiga qarshi kurashda yordam berdi. Bu g'alabalar, Saljuqiylarning o'z ta'sirini Yaqin Sharq va O'rta Yer dengizi mintaqasida mustahkamlashda muhim rol o'ynadi.

Saljuqiylar o'z hududlarini G'arbgga qarab kengaytirish jarayonida, ko'plab xalqlar bilan to'qnash kelishdi. Ular, Islom dinini tarqatish maqsadida, ko'plab yurishlar tashkil etdilar va o'z ta'sirini kengaytirishdi. Bu jarayon, Saljuqiylarning xalqaro maydondagi ahamiyatini yanada oshirdi.

O'zbeklar va boshqa qozoq qabilalari bilan munosabatlar, Saljuqiylar davlatining ichki va tashqi siyosatiga katta ta'sir ko'rsatdi. Ularning birgalikdagi harakatlari va ittifoqlari, Saljuqiylarning kuchini yanada mustahkamladi.

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA

Saljuqiylar davrida madaniyat va ilm-fan rivojlandi. Madrasalar va ilmiy markazlar ochilib, ilmiy tadqiqotlar va san'at asarlari yaratilgan. Bu davrda, Fuzuli, Umar Xayyom kabi mashhur shoirlar va olimlar yetishib chiqdi.

Saljuqiylar, madaniyatni rivojlantirishga katta e'tibor berishdi. Arxitektura va san'at sohasida, buyuk inshootlar va masjidlar bunyod etildi. Ularning arxitektura uslubi, zamonaviy jamoatchilikda qadrlanadi.

Ilm-fan, Saljuqiylar davlatining madaniy hayotining ajralmas qismi bo'ldi. Ular, ilmiy tadqiqotlar va yozma asarlar yaratish uchun sharoitlar yaratdilar. Bu, kelajak avlodlar uchun bilim va ma'rifat manbai bo'lib xizmat qildi.

Saljuqiylar davrida arxitektura va san'atning rivojlanishi, ulkan inshootlar va yodgorliklar yaratishga olib keldi. Bu inshootlar, bugungi kunda ham tarixiy ahamiyatga ega bo'lib, turli sayyohlarni o'ziga tortadi.

Saljuqiylar davrida ijtimoiy qatlamlar, qabilalar va sinflar asosida tashkil etilgan edi. Har bir ijtimoiy qatlamning o'ziga xos roli bor edi, bu esa davlatni boshqarish jarayoniga ta'sir ko'rsatdi. Ularning o'zaro munosabatlari va harakatlari, davlatning ichki barqarorligini saqlashga yordam berdi.

Saljuqiylar davlatining iqtisodiyoti savdo yo'llari orqali rivojlandi. Ular, o'z hududlarida savdo markazlari ochib, iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashga harakat qildilar. Bu jarayon, Saljuqiylarning madaniy aloqalarini ham kengaytirdi. Savdo yo'llari va bozorlar, davlatning iqtisodiy qudratini oshirdi.

Saljuqiylar davlatining pasayishi bir qancha sabablarga bog'liq. Ijtimoiy tartibsizliklar, harbiy poroxlar va mahalliy kuchlarning kuchayishi, davlatning zaiflashishiga olib keldi. Bu jarayon, 12-asrning o'rtalariga kelib, davlatni qiyin ahvolga olib keldi. Saljuqiylar davlatining pasayishi, mahalliy davlatlarning tashkil topishiga olib keldi. Bu davlatlar, Saljuqiylar hukmronligidan keyin o'z mustaqilligini yo'qotmaydigan kuchlarga aylandi. Mahalliy kuchlar, o'z hududlarida yangi tartib va boshqaruv tizimlarini o'rni

Xulosa

Buyuk Saljuqiylar davlatining tashkil topishi va taraqqiyoti O'rta Osiyo tarixida muhim ahamiyatga ega bo'lib, ularning siyosiy, ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy hayoti o'zaro bog'liq jarayonlarni o'z ichiga oldi. Saljuqiylar davlatining qudrati, ularning harbiy muvaffaqiyatlari, ilm-fan va madaniyat sohasidagi yutuqlari bilan birga, o'ziga xos boshqaruv tizimi va ijtimoiy strukturalari orqali

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA

namoyon bo'ldi. Davlatning pasayishi va mahalliy davlatlarning paydo bo'lishi, tarixiy jarayonlarni chuqur o'rganishga zarurat tug'diradi. Saljuqiylar merosi, bugungi kunda ham tadqiqotlar va ilmiy izlanishlar uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. Haqqulov, M. Y. O. G. L. (2022). Markaziy Osiyoda ilk diplomatik munosabatlar tarixi. *Science and Education*, 3(10), 385-389.
2. Хаққулов Мехриддин Юнус оъгли. (2023, 28 апреля). КАДИМГИ МЕСОПОТОМИЯ ШАХАР-ДАВЛАТЛАРИ О'РТАСИДАГИ ОЗАРО МУНОСАБАТЛАР. ПРОБЛЕМЫ И НАУЧНЫЕ РЕШЕНИЯ, Австралия, Мельбурн. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7877560>
3. Umidjon, X. . (2024). Literacy and Information Exchange in the Ancient East and West. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(3), 179–183. Retrieved from <http://www.inovatus.es/index.php/ejine/article/view/2698>
4. Rahmonova, S. (2023). YANGI O 'ZBEKISTONDA MA'NAVIY-MADANIY ISLOHOTLAR. Current approaches and new research in modern sciences, 2(10), 40-43.
5. Vahobovna, S. G. (2024). XX ASR BOSHLARIDA XITOVNING YAPON AGRESSIYASIGA QARSHI KURASHI. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 4(5), 264-273.
6. Gulyamov, A. A. (2024). Jamiyatimizning ijtimoiy-iqtisodiy, ma'naviy-madaniy sohalarida oilaning roli. *Образование наука и инновационные идеи в мире*, 36(2), 149-153.
7. Sadullayev, U. (2023). ABOUT THE EMERGENCE OF THE CONCEPT OF NEIGHBORHOOD. *Modern Science and Research*, 2(12), 722–727.
8. Sadullayev, U. (2023). ABOUT THE EMERGENCE OF THE CONCEPT OF NEIGHBORHOOD. *Modern Science and Research*, 2(12), 722-727.
9. Sayfutdinov Feruz Ilniyoz o'g'li. (2023). XIX ASRDA XONLIKLARNING O'ZARO SAVDO MUNOSABATLARI. *JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING*, 2(8), 111–114. Retrieved from <http://jsrt.innovascience.uz/index.php/jsrt/article/view/284>